

<https://helda.helsinki.fi>

Tutkijan puolueellisuus ja puoluepolitiikka

Simelius, Samuli

2020-04-14

Simelius , S 2020 , ' Tutkijan puolueellisuus ja puoluepolitiikka ' , Poliitikasta.fi . <
<https://politiikasta.fi/tutkijan-puolueellisuus-ja-puoluepolitiikka/> >

<http://hdl.handle.net/10138/326524>

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Tutkijan puolueellisuus ja puoluepolitiikka

14.4.2020

14.4.2020 [Politiikasta lehti](#) Artikkelit, [Samuli Simelius](#), [Yleinen](#) 3

Joakim Honkasalo / Unsplash

Lukuaika: 5 min.

Tutkijoiden eristäminen politiikasta ei ole mahdollista. Tärkeää on kuitenkin erottaa tutkimuksen rahoitus poliittisista päättäjistä, jotta he eivät pääse määräämään tutkimuksen suuntaa.

Vuoden 2020 alussa Suomessa käytiin kiivasta [keskustelua](#) tutkimuksesta. Keskustelu kietoutui rahoituksen ja tutkimuksen ympärille.

Keskiössä oli Helsingin yliopiston historian oppiaineen dosentti **Oula Silvennoinen**, jonka väitettiin olevan liian puolueellinen tutkiakseen holokaustia. Perusteluina tälle oli Silvennoisen aktiivisuus julkisessa keskustelussa ja tausta vihreiden ehdokkaana viime vuoden eduskuntavaaleissa. Keskusteluissa Suomen Akatemian koettiin antaneen Silvennoiselle tutkimusrahoituksen liian kevyesti.

Puolueettomuuden synonyymeinä voidaan käyttää sanoja kuten arvovapaa, riippumaton, neutraali ja objektiivinen. Niiden välillä on sävyeroja, mutta pääosin ne tarkoittavat samaa.

Akateemisissa yhteyksissä suositaan monesti sanaa objektiivinen, koska sen määritelmään kuuluu yleispätevyys. Tutkimustyö tähtää usein juuri yleispätevyyteen, johon päädytään aiheen monitahoisen tutkimuksen ja debatin kautta.

Tutkimustyö tähtää usein yleispätevyyteen, johon päädytään aiheen monitahoisen tutkimuksen ja debatin kautta.

Suomen kielen sana puolueeton voi tarkoittaa myös henkilöä, jolla ei ole puoluetta, mikä saattaa johtaa ajatukset juuri puoluepolitiikkaan, kuten tässä keskustelussa kävi. Sanan laajempi määritelmä

kattaa kuitenkin paljon muutakin kuin pelkän politiikan. Laajemman määritelmän huomioiminen on tutkimuksen kannalta yhtä tärkeää.

Käytän tässä tekstissä pääosin sanoja objektiivisuus ja puolueettomuus. Jälkimmäistä käytän erityisesti korostaakseni sen monipuolisuutta ja samalla sitä, että tutkimukseen vaikuttavat monet muutkin lähtökohdat ja oletukset kuin politiikka.

Tutkijan puolueettomuuden illuusio

Puolueettomuuden tai objektiivisuuden vaatimus palauttaa historiantutkijalle mieleen 1800-luvun historioitsija **Leopold von Ranken** ja niin sanotun ”[itsensä sammuttamisen](#)”.

Von Ranken merkitystä historiantutkimukselle ei voi kiistää, mutta vaatimus itsensä ja oman arvomaailmansa pois sulkemisesta on vanhanaikainen – ja lisäksi täysin mahdoton. Onhan tutkijakin aina ihminen.

Puolueettomuuden vaatimuksen suurin ongelma on sen epärealistisuus. Idealistisuutensa vuoksi sitä ei voi täysin tavoittaa, mutta sen tavoittelu on kuitenkin tärkeä osa tutkimusta, kuten tieteenfilosofi **Inkeri Koskinen** [kirjoittaa](#). Lopulta objektiivisuuskin on käsitteenä muuttuva ja monitahoinen.

Vaatimus itsensä ja oman arvomaailmansa pois sulkemisesta on vanhanaikainen – ja lisäksi täysin mahdoton.

Vaikka puolueettomuus on mahdotonta ihmisille, ideaalina se elää voimakkaana. Sitä vaaditaan etenkin päätöksentekoon liittyviltä ihmisryhmiltä, myös tutkijoilta. Erityisesti tällöin tarkoitetaan usein poliittista puolueettomuutta, jonka nähdään vaarantuneen esimerkiksi, jos tutkija kuuluu poliittiseen puolueeseen.

Poliittisen toiminnan rajoittamisen osalta vaatimus sotii länsimaisen demokratian henkeä vastaan, johon kuuluu ihmisten oikeus olla mukana yhteisessä päätöksenteossa.

Jollain aloilla vaatimus puoluepolitiikan ulkopuolella olemisesta voi olla perusteltu, ja vaikei täydellistä puolueettomuutta voidakaan saavuttaa, riittävä puolueettomuus takaa tarpeeksi hyvät tulokset tehtävien suorittamisen kannalta.

Tällaisen rajauksen vaarana on aina kuitenkin se, että luodaan vain näennäistä puolueettomuutta. Vaikka ihmiset eivät kuuluisikaan puolueeseen, se ei tarkoita, etteivätkö puolueiden ideologiat vaikuttaisi heidän ajattelussaan. Laki tai vaatimus ei vapauta heitä ideologioistansa.

Esimerkiksi tasavallan presidentti on tavan mukaan eronnut puolueestaan valintansa jälkeen. Kuitenkin on äärimmäisen todennäköistä, että puolue vaikuttaa vahvasti presidentin toimintaan valinnan jälkeenkin. Presidentin kontaktit puolueeseen eivät katoa mihinkään, eikä hän ainakaan ajattelussaan pystyisi pääsemään eroon taustastaan, vaikka niin yrittäisikin.

Puolueeton vai objektiivinen?

Puolueettomuuden vaatimus on järkevä silloin, kun henkilölle on keskittynyt paljon valtaa. Tällöin vaatimus toimii yhtenä valtaa suitsivana tekijänä – joskaan se ei aina siinä onnistu.

Puolueettomuuden vaatimus itse asiassa korostaa henkilön auktoriteettiasemaa. Siksi tällaisen vaatimuksen esittäminen tutkijoille voisi olla jopa vaarallista, koska se voisi sementoida tutkimustuloksia ja kyseenalaistaa tarpeen kritisoida niitä.

Tutkimuksen objektiivisyys rakentuukin pitkälti tieteellisen prosessin varaan, johon kuuluu tärkeänä osana kritiikki. Kritiikki, moniääninen tutkimus ja keskustelu muokkaavat koko ajan tutkimuksen tuloksia ja ohjaavat niitä kohti objektiivisuutta.

Siksi välillä voi olla hyvä tehdä rohkeitakin tulkintoja. Ne saavat usein runsaasti kritiikkiä, mutta saattavat kiihdyttää tieteellisen prosessin vauhtia, koska silloin muut tutkijat tarttuvat usein samoihin ongelmiin eri näkökulmista.

Puolueettomuuden vaatimus itse asiassa korostaa henkilön auktoriteettiasemaa.

Jotta muu (tiede)yhteisö pystyisi tutkimusta mahdollisimman hyvin arvioimaan, tutkimuksen täytyy pyrkiä läpinäkyvyyteen. Tätä varten tieteellisissä julkaisuissa esitellään tutkimuksen aineisto, metodit ja teoriat. Niiden perusteella lukijan pitäisi kyetä seuraamaan, miten tutkija on tuloksiinsa päätenyt.

Lisäksi käsitellään aiheen aiempaa tutkimusta. Tämä saattaa olla aihetta hyvin tuntevalle hieman puisevaa, mutta osio kertoo, miten tutkija on tulkinnut aiempia tutkimuksia. Se myös auttaa ymmärtämään, miten tutkimustuloksiin on päädytty.

Voi olla yllättävää – ja inspiroivaa – huomata, että ihmiset ovat saaneet samasta tutkimuksesta täysin erilaisen kuvan kuin itse sitä lukiessa.

Tutkimuksen objektiivisuuden mekaniikka

Tärkein osio tutkimustyöstä näkyy julkaisussa kuitenkin niin sanotuissa käsittelykappaleissa, joissa tutkija varsin yksityiskohtaisesti selittää aineistoaan ja sitä, miten hän sitä analysoi ja tulkitsee.

Usein saattaa kuulla ohjeita, että riittää, kun julkaisuista lukee vain johdannon ja johtopäätökset. Tämä saattaakin riittää luomaan kuvan kyseisestä tutkimuksesta, mutta jos sitä haluaa rakentavasti kritisoida, on perehdyttävä tarkasti myös käsittelykappaleisiin.

Käsittelykappaleet täytyy lukea erityisellä huolella. Silloin tarkastetaan myös lähteitä, luetaan viitattua tutkimuskirjallisuutta ja mahdollisesti tehdään myös omia pieniä tutkimuksia aiheen ympäriltä.

Joku saattaa kuvitella, että joskus tulevaisuudessa, kun koneet hoitavat suuremman osan tutkimuksesta, pääsemme tilanteeseen, jossa tutkimus on täysin puolueetonta. Tämä on harhakuvitelma, koska koneet ja algoritmitkin on tehnyt ihminen.

Samanlainen kuvitelma liittyy usein lukuihin, mittauksiin, taulukoihin ja valokuviin. Niitä pidetään jokseenkin objektiivisinä, mutta ne eivät ole sitä. Ihminen valitsee, mitä mitataan tai kuvataan.

Ihminen valitsee, mitä mitataan tai kuvataan.

Eikä olekaan järkevää mitata tai kuvata kaikkea – jos se edes olisi mahdollista. Jos näin tehtäisiin, tutkimuksen kannalta merkittävä tieto hautautuisi muiden mittauksen ja kuvien sekaan. Mittaukset ja kuvat ovat jo eräänlaisia tulkintoja kohteesta, joiden edustettavuus täytyy erikseen huomioida.

Tutkijan on aina tehtävä ratkaisu, mikä hänen mielestään kohteessa on ollut tärkeää – myös mitattaessa ja kuvattaessa. Toiset tutkijat eivät välttämättä pidä valittuja kohteita yhtä tärkeinä, ja samasta tutkimuskohteesta voidaan saada hyvin erilaisia johtopäätöksiä – myös kvantitatiivisella eli määrällisellä analyysillä.

Mittaukset ja taulukot ovatkin yhtä lailla retorisia argumentointikeinoja kuin aineiston laadullinen analyysi.

Puolueellisuus ja puoluepolitiikka

Erityisesti puolueellisuuskeskustelu keskittyi tällä kertaa politiikan ja puoluepolitiikan ympärille. On ymmärrettävää, että politiikka halutaan erottaa tutkimuksesta. Pelkona on, että päivänpolitiikka alkaa säädellä tutkimusta, sen tavoitteita ja tuloksia.

Yliopisto ei kuitenkaan ole erillään muusta maailmasta. Päinvastoin, yliopistoille laissa säädettyihin tehtäviin kuuluu tutkimuksen yhteiskunnallisen vaikuttamisen edistäminen. Tämä ei tue käsitystä, jonka mukaan tutkijat ovat erkaantuneet niin sanotusta normaalista elämästä ja tekevät triviaalia tutkimusta norsunluutorneissaan.

Politiikka on aina ollut vahvassa roolissa historiantutkimuksessa. Useat tutkijat ovat olleet myös poliitikkoja, tai poliitikoista on tullut myöhemmin myös historiantutkijoita. Oman ideologisuuden tiedostaminen on myös tutkijalle itselleen eduksi.

Tammikuun keskusteluissa poliittinen puolueettomuus tuntui nousevan tärkeäksi ominaisuudeksi yhdelle nimenomaiselle tutkijalle. Se ei kuitenkaan ole ainoa valtarakenne, joka vaikuttaa tutkimukseen.

Uskonnolla ja taloudella on niin ikään suuri valta, mutta harvemmin kuulee vaatimuksia, että tutkijat eivät saisi kuulua mihinkään uskontokuntaan tai että yritykset eivät saisi (ollenkaan) rahoittaa yliopistotutkimusta.

Vaatus poliittisesta puolueettomuudesta kumpuaa todennäköisesti siitä, että omasta näkökulmasta eroavat tulkinnat osuvat helposti silmään.

Vaatus poliittisesta puolueettomuudesta kumpuaakin todennäköisesti siitä, että omasta näkökulmasta eroavat tulkinnat osuvat helposti silmään. Uskonnon, ja myös taloudellisen ajattelun, osalta Suomessa vallitsee kohtalaisen suuri konsensus verrattuna politiikkaan.

Uskonnon ja talouden vaikutusta tutkimukseen on meidän vaikeampaa havaita, koska ne noudattelevat jokseenkin omia sekä yleisesti hyväksytyjä katsantokantojamme. Ne on meille opetettu jo koulussa: uskonnon, yhteiskuntaopin ja taloustiedon tunneilla.

Hyvin mahdollisesti myöhemmin suuri kritiikki aikamme tutkimusta kohtaan tulee keskittymään näihin, ei välttämättä poliittisiin näkökantoihin.

Tutkija ja politiikka

Tutkijoiden eristäminen politiikasta ei siis ole käytännössä mahdollista eikä ehkä kovinkaan hyödyllinen ratkaisu. Tärkeää on kuitenkin erottaa tutkimuksen rahoitus poliittisista päättäjistä, jotta he eivät pääse määräämään tutkimuksen suuntaa.

Tätä varten on olemassa omat erilliset instituutionsa, kuten Suomen Akatemia. Tutkimuksen moniäänisyyttä lisäävät myös monet erilaiset rahoittajat, kuten Suomen varsin runsas säätiökenttä. Tähänkin liittyy omat [kysymyksensä](#).

Rahoituspäätöksiä on arvioimassa runsas joukko eri henkilöitä, jotta vältytään siltä, että päätökset tekisi vain samalla tavalla ajatteleva ryhmä.

Omasta taustastani en ole paras henkilö arvioimaan Silvennoisen tutkimusta, ja jätän sen aiheita paremmin tunteville, mutta häntä voi onnitella onnistuneesta aiheen valinnasta. Harva tutkimus herättää näin paljon yhteiskunnallista kiinnostusta. Samasta syystä voi onnitella Suomen Akatemiaa onnistuneesta rahoituspäätöksestä.

Tutkimuksen lopullisen merkittävyyden kannalta ei ole tärkeää, herättääkö se kohun. Jos näin olisi, tutkimusrahoitus saattaisi suuntautua pelkästään humanistis-yhteiskuntatieteellisille aloille jättäen teknistieteellisten alojen tutkijat nuolemaan näppejään, koska heidän aiheensa ja menetelmänsä ovat suurelle yleisölle tuntemattomampia. Toisinaan taas juuri näiden alojen menetelmät nousevat julkiseen valokeilaan, kuten korona-aika on osoittanut virologian osalta.

Minkään alan tutkija ei ole vapaa kritiikistä.

Humanisteille ja yhteiskuntatieteilijöille vaatimus puolueettomuudesta saattaa julkisessa keskustelussa konkretisoitua useammin kuin kollegoillemme muilla aloilla.

Minkään alan tutkija ei kuitenkaan ole vapaa kritiikistä. Keskustelua menetelmistä, aiheista ja tulkinnoista käydään koko ajan jokaisen alan sisällä, vaikkei se julkisuuteen asti välittyisi.

Samoin tutkimusalojen sisällä on usein paras käsitys siitä, mitä tulisi tutkia, jotta ala menee eteenpäin. Siksi rahoituspäätöksissäkään ei voida huomioida pelkkää yhteiskunnallista kiinnostusta.

Samuli Simelius on tutkijatohtori Helsingin yliopiston [Law, Governance and Space: Questioning the Foundations of the Republican Tradition -projektissa](#), jota rahoittaa European Research Council (grant agreement No 771874).